

Neveléslélektan

(4.)

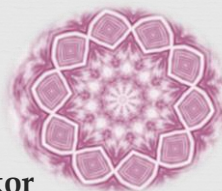
ÉLETKORI SZAKASZOK
ISKOLÁS KORTÓL

Szentes Erzsébet
Sapientia EMTE, Tanárképző Intézet
2014

- ☞ magzati kor
- ☞ csecsemőkor
- ☞ kisgyerekkor
- ☞ óvodáskor
- ☞ kisiskoláskor
- ☞ serdülőkor
- ☞ fiatal felnőttkor
- ☞ középső felnőttkor
- ☞ késő felnőttkor

Iskoláskor

- ☞ 5-7 éves kortól új elvárások
- ☞ a 6. életév fordulópont a gyermek életében
 - ☞ képességeiben, kapcsolataiban jelentős változásokon megy át
- ☞ felelősség a saját viselkedésért
- ☞ lezajlik az „első alakváltozás”, magasabbak, erősebbek, függettebbek, ügyesebb mozgás, jobb koordináció
- ☞ nagyobb hajlandóság a szabályok és a felnőttek kívánságainak elfogadására
- ☞ szemléltöje is önmagának, fontos az eredmény, elkezd saját teljesítményét megítélni
 - ☞ Gesell – „radírkorszak”
- ☞ kompetencia énrminőség (teljesítőképesség vs. kisebrendűség, ld. Erikson)
 - ☞ nagy szükségük van az elismerésre és a bátorításra

- ☞ minőségileg új gondolkodás
 - ☞ konkrét műveletek kora (Piaget)
 - ☞ logikai rendszerbe illeszkedő, koordinált mentális cselekvések
 - ☞ tárgyakat és cselekvéseket fejben összeraknak, szétválasztanak, sorba rendeznek, átalakítanak
 - ☞ decentralálás - mások téri, illetve személyes helyzetébe való belehelyezkedés képessége
 - ☞ több tulajdonság, kritérium figyelembe vétele
 - ☞ a gondolkodás már nem a percepció által vezérelt, a gyermek képes pl. az anyagállandóság, mennyiségállandóság megértésére
- ☞ az iskoláskorú gyermek egyre összetettebb, sokszereplős, szimbolikus szerepjátékokat, körjátékokat, társasjátékokat játszik, bonyolult szerkezeteket épít

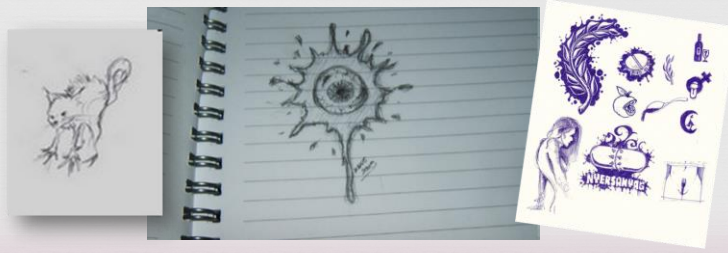
Az iskolai alkalmasság

- ☞ meg kell felelni alkalmazkodási követelményeknek (szabályok, időbeosztás, figyelem, stb.)
- ☞ az elsősöktől megkívánt alkalmazkodási képesség összetevői:
 - ☞ **helyzetmegértés** (elkezdődött valami új, ami sokáig fog tartani)
 - ☞ **feladattudat** (a kijelölt fontosabb egyéb tevékenységeknél)
 - ☞ **kitartás** (ellenállni az új, véletlen ingereknek, csábításoknak)
 - ☞ **teljesítményigény** (funkciógyakorlás és közvetlen örömszerzés helyett a teljesítmény öröme)
- ☞ iskolaérettségi vizsgálatok (pl. széldísz, tájékozottság, babaöltöztetés stb.)

Természetszerű ábrázolás vagy szemléleti realizmus a rajzfejlődésben (9-15 év)

- a gyermek gondolkodásában egyre jelentősebb szerepet játszik az **objektív valóság**, a fantázia szerepe pedig csökken
- azt akarja ábrázolni, amit, s ahogyan lát
- 8-9 éves korban eltűnik az egocentrikus gondolkodás
- kedvelt rajztémává válik a másolás, utánzás
- a rajz többé **már nem gyermeknyelv**
- változás a rajzolási folyamatban: az eddigi határozott ábrázolás helyett sokat korigál, javít, gyakran elégedetlen a munkájával
- egy témán napokig, hetekig is dolgozhat a gyermek

- ☞ az iskolai **elvárások** erősen hatnak, felerősítik az **önkorrekciós** folyamatokat
- ☞ önkontroll, önkritika erősödése → elégedetlenség → 12-14 évesen sokan felhagynak a rajzolással
- ☞ a jó képességű rajzolók tovább finomítják a megjelenítést, a sémák feloldódnak, törekednek az alakok egyéni kifejezésére
- ☞ a gyermekek többsége 13-15 éves kor után már nem rajzol rendszeresen

Kamaszkor Serdülőkor

„Szenvedélyesek, ingerlékenyek és érzéseik gyakran elragadják őket... Mindentudónak képzelik magukat, és meg vannak győződve, hogy jár nekik, amit követelnek. Tulajdonképpen ez az oka annak, hogy mindig túlzásokba esnek.”

Arisztotelész

- ☞ a másodlagos nemi jelleg (anatómiai és élettani jellegzetességek, amelyek külsőleg megkülönböztetik a két nemet)
- ☞ formális műveletek szakasza (Piaget)
 - ☞ lehetséges kombinációk, logikai kapcsolatok figyelembe vétele,
 - ☞ több szempont figyelembe vétele, alternatívák átgondolása
- ☞ töprengés, érvelés, elvont dolgok iránti érdeklődés

A „valódi én” keresése

- ☞ meghatározó serdülőkorban
- ☞ megfigyelés, önfigyelés
- ☞ szerepek kipróbálása
- ☞ mérce kialakítása (hogyan ítélnék meg másokat, miként vélekednek mások ítéleteiről, melyek a népszerű tulajdonságok)
- ☞ új énkép, én-ideál
- ☞ értékrendszer kialakítása

Identitás a szerepdiffúzióval szemben: a hűség (Erikson)

- ☞ szakítás a gyermeki léttel, **nehéz átmenet** a gyermekkor és felnőttkor között
- ☞ a szülőkről való leválás kezdeti ambivalenciáját fokozatosan váltja fel a saját személyi azonosság kimunkálása
- ☞ jövőre vonatkozó **döntések, választások** meghozatala
- ☞ az életkorra jellemző krízis sikeres megoldása során a serdülő képes lesz korábban megszerzett identitáselemeinek szintézisére, s képes ezt összhangba hozni azzal a képpel, ahogyan mások látják őt
- ☞ az eredmény: hűség, csoporthoz, szimbolikus értékekhez, a személyes jövő megvalósíthatóságába vetett bizakodáshoz

Az identitás elérésének szintjei Marcia elméletében

	van krízis	nincs krízis
van elköteleződés	az identitás elérése	korai zárás
nincs elköteleződés	moratórium	identitás diffúzió

Felnőtt- és időskor

„Az embernek 30 felett olyan arca van, amilyent megérdemel.”

Felnőttkor

- ☞ a testi növekedés befejeződése ☺
- ☞ végleges testarányok kialakulása, nemi érettség
- ☞ az „életkorérzés” szubjektív
- ☞ pszichikumát jellemzi a megszilárdult éntudat, a dinamikus egyensúly és a viszonylagos stabilitás
- ☞ **Első szakasza: ifjúkor v. fiatal felnőttkor**
 - ☞ a 17-18. évektől a 24-25. évig
 - ☞ átmeneti szakasz a serdülőkor végétől
 - ☞ a helyzetek "énes" értelmezése helyett a felnőttekre jellemző **felelősségvállalás** alakul ki
 - ☞ a csoport-vélemény elfogadása helyett az utánzás nélküli **egyéni véleményalakítás**
 - ☞ **önellenőrzés, önállósodási törekvések**

Alkotóképesség a stagnálással szemben: a gondoskodás (Erikson – felnőttkor)

- ☞ alkotóképesség
 - ☞ az **új generáció** megalapítása és felnevelése
 - ☞ megtanítása mindarra, amit fontosnak tartunk, átadni azt a tudást, ami feltétele kultúrák túlélésének
- ☞ az alkotóképesség tágabb értelemben gondoskodás mindannak a technikai és szellemi **értéknek az átörökítéséről**, amelyek a felnövekvő generáció számára a jövőbe vetett hit alapjai
- ☞ annak megélése, hogy szükség van ránk, szerepünk, jelentésünk van a világban
- ☞ a fejlődési krízis megoldatlansága a stagnálás "én szikkasztó" élménye, üresség, céltalanság érzése

- ☞ a felnőttkort az élet reális tervezése jellemzi
- ☞ önellenőrzés
- ☞ a felnőtt felelős a saját tanulásáért (monitorozás, kontroll, a saját tudás működtetése) és motiváltan irányítja saját tanulási folyamatát
- ☞ felelős az idő- és energia-beosztásért, a családban törtétekért
- ☞ önmegvalósítás, karrier, hivatás, a saját egzisztencia megteremtése
- ☞ miközben saját élettervet alakít ki és valósít meg, szükségszerűen mások életét (család) is tervezi, így felelősségi köre kiszélesedik

- ☞ sürgetettség az élet közepén („már nincs elegendő idő...”)
- ☞ életközépi krízis
- ☞ a felnőttkor nagy feladata egyedül vagy segítséggel feldolgozni a változásokat, veszteségeket

Veszteségek sokfélesége

- ☞ presztízsvesztés
- ☞ válás, szakítás
- ☞ életmódváltás
- ☞ rokkantság
- ☞ a „jelentős másik” elvesztése

- ☞ a veszteségélmény krízist provokál, gyászreakciót indít el
- ☞ a gyász milyenségét nagyban meghatározzák a normák, a szokások, a kultúra, valamint az egyéni jellemzők
- ☞ a gyász összetett folyamat (szakaszokkal)
- ☞ a gyász folyamata: dermedtség, tagadás, indulatok, emlékezés

A gyász új értékek
felfedezésének lehetőségét
rejt magában.

A fájdalom nem
terméketlen,
hajtóerővé válik.

A gyásznak nem csak
elszenvedői vagyunk,
formálódunk is,
változásokon megyünk át és
érettebbé válunk.

Időskor v. késő felnőttkor

Én-integritás a kétségbeeséssel szemben: a bölcsesség

- ☞ a pszichoszociális fejlődés utolsó, legmagasabb foka az integritás elérése
- ☞ egyfajta számvetés döntésekről, sikerekről, kudarcokról, azzal az élménnyel, hogy **az élet egyedi és megismételhetetlen, annak mégis sajátos rendje és jelentése van egy nagyobb rendszeren belül**
- ☞ a materiális és a transzcendens világ alkotórészeként is megélni saját létezését
- ☞ ellenoldala a kétségbeesés, a létezés csupaszsága, a halálfélelem: nincs már idő az újrakezdésre, az integritás új útjának kimunkálására
- ☞ az integritás a bölcsesség én-minősége, az az életstílus amelyet a teljesség érzése kísér, s amely megvéd a befejezettség bénító érzésétől

- ☞ büszkeség és a „folytatás rád/rátok vár” megélése, átadni, megmutatni... gyerekeknek, unokáknak
- ☞ ha viszont nincs rájuk szükség, ez az idősekben a hasznavehetetlenség érzetét idézheti elő
- ☞ amikor nincsenek **kihívások**, a stagnálás érzése eluralkodhat az emberen
- ☞ az idős ember valószínűleg már sok veszteséget megélt
- ☞ együtt kell élnie azzal a tudattal, hogy saját halála sincs már messze

"Mire betölti nyolcvanadik évét, az öregedő ember önképe hasonló válságon mehet keresztül, mint serdülő korában. Lehet, hogy átment már egy válságon, amikor középkorú lett, a klimax idején, akár férfi, akár nő, de ennek ellenére egész felnőtt életében magától értetődőnek tekintette önmagát, képességeivel és hiányosságaival egyetemben. Most, amikor a tükörbe néz, megkérdezi: *Ez tényleg én volnék?* – vagy kerüli a tükröt, mert elkeseéri a látvány, a táskás szem, a ráncok. Új maszkjában új szerepet kell játszania egy olyan darabban, amelyet csak rögtönözni lehet." (Cowley, 1983)

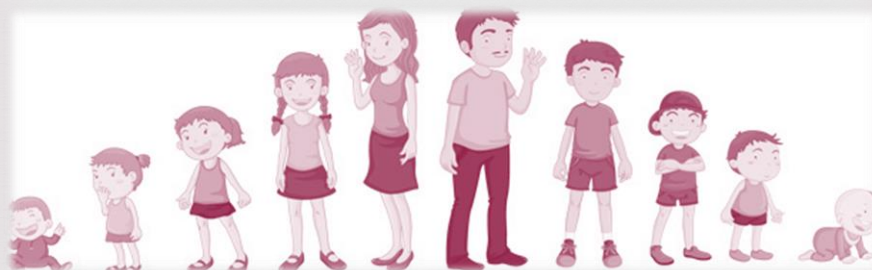

„A boldog és egészséges felnőttkor alapja a gyermekkor minőségében rejlik.”

Pikó Bettina

Próbáljuk megőrizni a gyermeki énünket, és úgy megtapasztalni a körülöttünk lévő világot, úgy kísérletezni, mint a gyerekek.

...”Minden korban van
valami,
Ami akkor és ott jó
És éppen attól válik
széppé, hogy vissza nem
hozható”
Bojtorján

